

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора В. В. Черниш
на дисертаційну роботу
Малоти Анастасії Анатоліївни «Методика змішаного навчання професійно
орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх
соціальних працівників»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора філософії
галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Виклики сьогодення в освітній галузі потребують новітніх досліджень. Так, організація освітнього процесу в закладах освіти за моделями змішаного навчання, залучення інформаційно-комунікаційних технологій до освітнього процесу зумовлює необхідність вивчення їхніх характеристик та особливостей застосування, гармонійного поєднання форм традиційного навчання здобувачів освіти в аудиторії, навчання в режимі синхронної взаємодії учасників освітнього процесу онлайн, а також самостійного навчання онлайн та офлайн для набуття студентами необхідних знань, розвитку в них відповідних навичок і вмінь за мінімальний період часу з метою формування здатності до ефективного професійного спілкування в типових комунікативних ситуаціях. Широка можливість реалізовувати академічну та професійну мобільність, обмін досвідом фахівців, викликає необхідність розроблення і запровадження ефективних методик, шляхів і засобів навчання майбутніх соціальних працівників, що уможливить підготовку майбутніх фахівців, здатних і готових до усного спілкування англійською мовою з високим рівнем її володіння, що сприятиме реалізації ефективної міжнародної співпраці в цілому та англійськомовної зокрема. Дисертаційне дослідження Малоти А. А. набуває своєї **актуальності** та значимості з огляду на об'єктивні фактори, зокрема: недостатня розробленість цієї проблеми, як у теоретичному, так і в практичному планах у сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових працях.

Дисертаційне дослідження Малоти А. А. здійснено в межах науково-дослідної теми кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови «Теоретичні та методичні засади навчання іноземних мов

здобувачів освіти різних рівнів» (номер держреєстрації 0123U101887). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 7 від 26.12.2018 р.), Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (витяг № 3 від від 28.05.2019 р.).

Вступ містить усі необхідні компоненти, притаманні цьому розділові дисертації: обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначаються його напрямки; чітко сформульовані мета та завдання дослідження, визначені його об'єкт і предмет, описані наукова новизна й практичне значення роботи. Добре продуманим є і вибір відповідних теоретичних та емпіричних методів. Всі елементи вступу викладено чітко та коректно.

Логічно структурований зміст дисертації Малоти А.А. відповідає висунутій меті дослідження, для досягнення якої авторка визначила вирішення необхідних завдань: 1) аналіз сучасного стану вивчення проблеми та характеристика професійно орієнтованого усного спілкування соціальних працівників англійською мовою; 2) визначення особливості організації змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою; 3) обґрунтування одиниць та критеріїв відбору навчального матеріалу та здійснення його добору; 4) виділення етапів змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників, розроблення систему вправ та створення моделі організації змішаного навчання; 5) експериментальна перевірка ефективності розробленої методики, укладання методичних рекомендацій для викладачів щодо організації змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників.

Новизна дослідження полягає в тому, що в ньому *вперше* успішно здійснена спроба теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити методику змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування майбутніх соціальних працівників, яка передбачає оволодіння мовленнєвими навичками й уміннями, вміннями застосовувати навчальні та комунікативні стратегії на трьох етапах (підготовчому, рецептивно-репродуктивному та

продуктивному) із використанням моделі перевернутого навчання на всіх етапах та ротаційної моделі на рецептивно-репродуктивному та продуктивному етапах, поєднання аудиторного навчання, синхронного онлайн навчання та самостійної роботи в онлайн/офлайн режимах; удосконалити критерії добору навчального матеріалу, критерії оцінювання рівня сформованості вмінь професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою.

Об'єкт і предмет чітко визначені та корелюють із завданнями дослідження та відповідають цілям наукового дослідження.

Предметом аналізу рецензованого дисертаційного дослідження, є методика змішаного навчання студентів бакалаврату – майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованого англійського усного спілкування.

У процесі реалізації наукового пошуку авторка застосувала адекватні теоретичні й емпіричні методи наукового дослідження, методи математичної статистики (критерій χ^2 – кутового перетворення Фішера та U-критерій Манна-Уїтні) для підтвердження достовірності результатів експерименту.

Анотації українською та англійською мовою роблять короткий огляд та основні положення дисертації. В них у стислому вигляді викладені основні складники категоріального апарату дослідження. Вони ідентичні основному змісту роботи, адекватно відображають основні положення здійсненого дослідження. Його зміст та основні результати достатньо повно висвітлено у 8 публікаціях здобувачки, серед яких 4 статті опубліковано у фахових виданнях України, матеріали 4 доповідей на наукових конференціях. Апробація результатів дослідження здійснювалась на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, форумах, семінарах.

Ретельний аналіз прорецензованої дисертації дозволяє зробити висновок, що всі висунуті авторкою *роботи успішно вирішені*. Серед **найбільш істотних наукових результатів** дисертаційного дослідження слід назвати: розроблення теоретичних основ навчання майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою. Авторка обґрунтовує концептуальні засади наукового дослідження, що базуються на методі джерелознавчої критики; здійснила аналіз лінгвістичних особливостей

професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою соціальних працівників. Окреслила можливості застосування змішаного навчання з акцентом на спільному навчанні, розвитку особистісно орієнтованого освітнього середовища; використання двох моделей змішаного навчання – ротаційної та перевернутого навчання із залученням віртуального електронного навчального середовища (наприклад, Moodle), сервісів для організації відеоконференцій та онлайн зустрічей (Zoom, BigBlueButton та ін.) та ефективних цифрових інструментів; різноманітні технології, методи, прийоми та форми організації навчання. Визначила й обґрунтувала критерії добору широкого кола одиниць навчального матеріалу (лексичні одиниці, друковані та електронні тексти, аудіофонограми, відеофонограми).

У *першому розділі* дослідження «Теоретичні передумови змішаного навчання майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою» авторка створила теоретичну базу навчання майбутніх працівників соціальної сфери. На схвалення заслуговує ґрунтовне вивчення проблеми застосування змішаного навчання в цілому та професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою зокрема. Аналітичний огляд джерельної бази дав змогу авторці виявити та врахувати під час розроблення відповідної методики ідей створення дієвого освітнього середовища, забезпечене моделюванням автентичних професійно орієнтованих ситуацій, застосування автентичних, професійно орієнтованих і ціннісно значимих навчальних матеріалів; вивчення та врахування реальних потреб здобувачів освіти, їхніх інтересів та мотивів; забезпечення оволодіння студентами навчальними та комунікативними стратегіями; використання різноманітних опор; застосування моделі змішаного навчання «перевернутий клас»; систематичний контроль навчальних досягнень здобувачів; стимулювання мотивації студентів до навчання шляхом добору навчального матеріалу, вибору оптимальних технологій та розроблення відповідної системи вправ.

Малота А. А. визначає особистісно діяльнісний, комунікативний, компетентнісний, професійно орієнтований та інтегрований підходи базовими для своєї роботи, що не викликає сумнівів і заперечень.

Необхідно позитивно відзначити здійснений здобувачкою аналіз аудіо- та відеофрагментів ситуацій професійно орієнтованого усного спілкування, дані опитування, здійсненого авторкою серед викладачів та соціальних працівників, а також вивчені соціальні ролі (практичний соціальний працівник, організатор, управлінець, викладач, дослідник), типові ситуації спілкування (бесіда з клієнтами для встановлення їхніх проблем, потреб тощо; інформування клієнтів щодо сервісів, якими вони можуть послуговуватися; вироблення з клієнтами алгоритму певних дій; обговорення професійних питань з іноземними колегами, обмін досвідом; виступи на конференціях, семінарах, тощо). Згаданий вище аналіз дозволив здобувачці виокремити найпоширеніші функціональні типи діалогу та монологу, значимі для сфери соціальних працівників: домінуючий у професійній комунікації діалог-розпитування, який може містити елементи діалогу-домовленості та найчастотніший у процесі комунікації із закордонними колегами – діалог-обговорення. У навчанні монологу особливу увагу авторка зосереджує на монолозі-повідомленні та монолозі-поясненні.

Ще одним позитивним аспектом рецензованої праці є здійснений її авторкою аналіз лінгвістичних особливостей професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою соціальних працівників, що дало змогу його докладно схарактеризувати. В подальшому встановлені особливості враховувалися під час добору навчального матеріалу, розроблення відповідних вправ, що лягли в основу методики змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників.

Центральним ядром теоретичної бази дослідження є вивчення й глибокий аналіз методичного потенціалу змішаного навчання. Вивчення теоретичних джерел дозволяє авторці роботи зацентруватися на положеннях спільного навчання та визначенні моделей змішаного навчання, що застосовуватимуться в методиці здобувачки. Позитивним є той факт, що Малота А.А. інтегрує дві

моделі – ротаційну та модель перевернутого навчання, з використанням потенціалів віртуального електронного навчального середовища Moodle, сервісів для організації відеоконференцій та онлайн зустрічей та дієвих цифрових інструментів; індивідуальне та/або парне/групове веб-орієнтоване навчання та очне групове навчання. Такий перебіг здійснення дослідження не викликає заперечення та стає солідною основою для розроблення власне методики змішаного навчання майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованого англomовного усного спілкування, що реалізовано в другому розділі дисертації.

Другий розділ дисертації відкривається питанням добору навчального матеріалу, який здійснювався на основі ретельного аналізу сучасних наукових досліджень, а також особливостей професійно орієнтованого усного спілкування соціальних працівників, в результаті чого авторка, поділяючи думки науковців, виокремила одиниці навчального матеріалу: лексичні одиниці, друковані та електронні тексти, аудіофонограми, відеофонограми. Подальшим завданням до розв'язання стало формулювання критеріїв добору навчального матеріалу. Зазначимо, що для кожного складника матеріалу авторка сформулювала окремі критерії. З упевненістю можна твердити, що всі критерії підпорядковуються певній ієрархії. Послугуючись сформульованими й обґрунтованими критеріями добору, Малота А. А. відібрала 16 електронних та друкованих текстів, 32 аудіофонограми та відеофонограми. Ще один позитивний момент роботи, який варто відзначити це – ретельність процедури добору текстів. Так, на С. 105 – 113 авторка докладно проілюструвала процедуру добору на прикладі відеофонограми *Family Engagement: Social Work Home Visit with Ms. Smith*, що представлено на сервісі YouTube.

Найціннішою частиною роботи з точки зору її практичної цінності, є, беззаперечно, встановлені етапи та система вправ для навчання майбутніх соціальних працівників.

Для розроблення системи вправ природнім питанням, яке потрібно було вивчити, стало питання етапів навчання. Авторка виділяє, вже традиційні для методики навчання іноземних мов, три етапи: підготовчий, рецептивно-

репродуктивний, продуктивний. Цікавою для методики навчання усномовленневого спілкування в контексті змішаного навчання є описана здобувачкою кореляція між етапами й інтеграції онлайн/офлайн навчання, моделей змішаного навчання та функціональних типів діалогів і монологів, а також видів аудіювання. Ще однією сильною стороною дисертаційного дослідження є вивчення питання навчання студентів комунікативних і навчальних стратегій, що є важливим для будь-якого навчання, оскільки саме ці стратегії є складниками навчально-стратегічної компетентності та відповідають за швидкість і міцність навчання.

Для кожного із згаданих вище етапів Малота А .А. розробила окрему підсистему вправ, до кожної з яких входять групи вправ. Так, для першого етапу розроблена підсистема 1, що вміщує 6 груп вправ із використанням моделі перевернутого навчання, для другого етапу запропоновано підсистему 2, що має 5 груп вправ із застосуванням ротаційної моделі навчання, і, для третього – підсистема 3, до складу якої входить 2 групи вправ із залученням моделі перевернутого навчання. Загалом авторка запропонувала 13 груп вправ, ієрархічно об'єднаних у підсистеми, що складають єдину систему.

Функціонування запропонованої підсистеми вправ на всіх виокремлених етапах із використанням моделей змішаного навчання наочно ілюструє розроблена здобувачкою модель навчання. Вказана модель сконструйована з урахуванням: об'єкту навчання, мети, принципів навчання, суб'єктів навчання (студенти 1–2 курсів спеціальності 231 Соціальна робота), навчальної дисципліни – «Іноземна мова (англійська)», змісту та засобів навчання, форм організації навчання, контролю результатів навчання та сам результат навчання. Вказана модель є циклічною, оскільки повторюється під час вивчення усіх тем.

Ефективність розробленої методики перевірялась у процесі методичного експерименту, що відбувся у 2021-2022 н.р. та 2022-2023 н.р. у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка.

Варто відзначити *ретельність* і *обґрунтованість* підготовки та реалізації експериментального навчання. Усі визначені авторкою дослідження етапи перебігу експерименту проведені на високому науково-методичному рівні з

дотриманням вимог до цього виду науково-методичного дослідження, а саме: здобувачкою правильно сформульовано гіпотезу експериментального навчання та його мета й завдання, чітко визначено варійовані та неварійовані умови, описано етапи перебігу експерименту та завдання кожного з них, реалізовано перед- та післяекспериментальні зрізи, здійснено власне експериментальне навчання; коректно одержано, статистично оброблено й інтерпретовано отримані під час проведення експериментального навчання дані.

Використання методу математичної статистики кутового перетворення Фішера та U-критерію Манна-Уїтні підтверджує висновки про ефективність розробленої методики, що роблять їх переконливими та достовірними.

Проведений експеримент, його результати та їх інтерпретація дали змогу сформулювати авторці відповідні методичні рекомендації, що можна схарактеризувати як покрокову інструкцію з докладним поясненням дій викладача щодо якісного застосування розробленої методики, що, в свою чергу, також заслуговує на високу оцінку.

Розроблена здобувачкою методика визнана *ефективною* та була *зaproваджена до освітнього процесу чотирьох ЗВО України:*

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка про впровадження №3242/01-35/57 від 18.12.2023 р.),

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка про впровадження № 3203 від 18.12.2023 р.),

Хмельницького національного університету (довідка про впровадження № 53 від 12.12.2023 р.),

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка про впровадження № 14/17-2733 від 14.12.2023 р.).

Таким чином, викладене вище дає всі підстави стверджувати, що запропонована та впроваджена до ЗВО України методика Малоти А. А. є *високоєфективною*, отримані результати – *достовірні й обґрунтовані*, що забезпечуються теоретичними, емпіричними та статистичними методами дослідження, що відповідали його цілям та сприяли розв'язанню поставленим в роботі завданням.

Як і кожна наукова праця, рецензована дисертація закінчується загальними висновками. *Висновки* (їх 5) повністю корелюють із завданнями дослідження: в них підбиваються підсумки наукових розвідок здобувачки, вони відповідають поставленим завданням. Цей розділ не викликає ніяких зауважень та заперечень.

Ретельний аналіз завдань і висновків, а також тексту дисертації переконливо свідчить про те, що всі завдання дисертації є виконаними, а її мета досягнута.

Запропонована Малотою А. А. методика має свої *перспективи*, які вбачаються авторкою у розробленні методики навчання професійно орієнтованого писемного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників.

Робота добре проілюстрована таблицями, схемами, влучними прикладами, матеріалами додатків.

Дисертація є завершеною кваліфікаційною науковою працею, структура якої повністю відображає перебіг наукового дослідження. Зміст дисертації повно викладений у достатній кількості наукових друкованих праць (вісім).

Попри загальне позитивне враження, дисертація містить певні положення, які є дискусійними і потребують пояснень:

1. Важливим елементом роботи є критерії добору навчального матеріалу, проте, попри ієрархічно вибудовану покрокову систему добору, на наш погляд, досить проблематично знайти автентичні матеріали, які відповідали усім встановленим критеріям.
2. У Підрозділі 2.1., описуючи критерії добору навчального матеріалу, авторка зупиняється на описові самої процедури здійснення добору. Так, на С.105-113 роботу здобувачка представляє покроковий опис процедури на прикладі однієї відеофонограми *Family Engagement: Social Work Home Visit with Ms. Smith*, що представлено на сервісі YouTube. Практичний потенціал роботи значно б підвищився, якби у Додатках до неї було подано аналогічні результати аналізу аудіо- та відеофонограм, що дозволило б викладачам, які будуть користуватися запропонованою методикою, глибше розуміти загальний контекст, а також уможливить

урізноманітнювати роботу з окремими елементами рекомендованих аудіо- та відеофонограм.

3. У Підрозділі 2.2., визначаючи етапи навчання, авторка виділяє три: підготовчий, рецептивно-репродуктивний та продуктивний етапи. На наш погляд, назви етапів не є однотипними. Так, назва першого етапу вказує на підготовку студентів до навчання, а назви другого та третього – на спрямованість дій на сприйняття та/або видачу інформації.
4. Описуючи у Підрозділі систему вправ, авторка роботи вказує, що вона складається із підсистем, до яких входять групи вправ, що підтверджується усім текстом підрозділу. Проте, на С. 150 і у висновках до Розділу 2 на С. 160, дослідниця зазначає, що розроблені комплекси вправ, що складають зміст навчання. Припускаємо, що це є друкарська помилка, але така, що звужує результати дослідження.
5. Спірним питанням залишається твердження дисертантки про зміст навчання, який представлено лише комплексами вправ (С.150, 160). Загальновідомо, що зміст навчання має предметний та процесуальний аспекти, до складу яких входять сфери, теми, підтеми, комунікативні цілі наміри, мовний і мовленнєвий матеріал, навчальні та комунікативні стратегії, тексти, знання, вміння, навички та вправи. Всі ці складники змісту навчання в роботі присутні, але чомусь дослідниця не включила їх при описові змісту навчання на С.150 роботи та у Висновках до Розділу 2 на С.160.

Вказані зауваження та побажання не стосуються основного змісту рецензованої роботи і не впливають на загальний високий рівень наукового дослідження, достовірність та обґрунтованість висновків дисертанта й не зменшують наукову значущість виконаної дисертації.

Дисертаційне дослідження Малоти Анастасії Анатоліївни «Методика змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників» є самостійним та завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення та відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора

філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 із змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 року), а його авторка – Малота Анастасія Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки та методики

навчання іноземних мов

Київського національного

лінгвістичного університету

